

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΙΤΛΟΥ

Ο τίτλος ενός κειμένου τις περισσότερες φορές συνοψίζει το περιεχόμενο του κειμένου, ενώ άλλοτε αποκαλύπτει και την οπτική γωνία του συντάκτη σχετικά με το θέμα. Φυσικά, ανάλογα με το στόχο του γράφοντος στον τίτλο μπορεί να αξιοποιούνται στοιχεία που εγείρουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, χωρίς να δηλώνεται με σαφήνεια το θέμα ή θέση του συγγραφέα.

Α. Πώς δημιουργούμε τίτλο

Για τη δημιουργία του τίτλου λαμβάνουμε υπόψη τα παρακάτω:

- 1. Οπτική γωνία:** επιλέγουμε την οπτική γωνία με την οποία θα προσεγγίσουμε το θέμα.
- 2. Λειτουργία της γλώσσας:** επιλέγουμε τη χρήση ανάλογα τους επικοινωνιακούς μας στόχους. Η ποιητική χρήση της γλώσσας επιλέγεται, όταν προσδίδουμε υποκειμενισμό στην αντιμετώπιση του θέματος, όταν θέλουμε να υπάρχει αμεσότητα, όταν μέσω αυτής της λειτουργίας επιθυμούμε να σχολιάσουμε. Η αναφορική χρήση επιλέγεται, όταν προσεγγίζουμε το θέμα αντικειμενικά και επίσημο ύφος. Συχνά, η ποιητική χρήση του λόγου συνοδεύεται από μεταφορές, παρομοιώσεις, θαυμαστικά, αποσιωπητικά, που στοχεύουν να προσελκύσουν και να μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον του δέκτη, όπως και να προσδώσουν στον τίτλο έμφαση.
- 3. Συντακτικά στοιχεία:** ως προς τη σύνταξη, ο λόγος μπορεί να είναι ελλειπτικός, αφού παραλείπονται όσα εννοούνται εύκολα.
- 4. Γραμματικά στοιχεία:** από τον τίτλο παραλείπονται συχνά τα ρήματα, τα άρθρα, οι σύνδεσμοι, οι προθέσεις και λέξεις που εύκολα μπορούν να εννοηθούν. Αν στον τίτλο υπάρχει ρήμα αυτό βρίσκεται στην ενεργητική φωνή, σε χρόνο ενεστώτα, ιστορικό ενεστώτα ή αόριστο και στο γ' πρόσωπο.
- 5. Ύφος:** ποικίλλει ανάλογα με το περιεχόμενο του κειμένου. Έτσι, άλλοτε υιοθετούμε το πιο απλό, άλλοτε δραματικό, χιουμοριστικό, ειρωνικό.
- 6. Σημεία στίξης:** συχνή είναι και η χρήση διαφόρων σημείων στίξης, γιατί και η στίξη αποτελεί σχόλιο. Έτσι με τη χρήση π.χ. του ερωτηματικού εκφράζεται απορία, αμφισβήτηση, ειρωνεία, ενώ με τα εισαγωγικά αποδίδεται διαφορετικό περιεχόμενο στις λέξεις.

Β. Πώς σχολιάζουμε τον τίτλο ενός κειμένου

Όταν να ζητούν να σχολιάσουμε τον τίτλο ενός κειμένου, προσέχουμε τα ακόλουθα στοιχεία:

- 1. Την απουσία ρήματος και λεκτικών στοιχείων, όταν ευκόλως εννοούνται.** Ο ονομαστικός λόγος προσδίδει επισημότητα, καθιστά πιο άμεση τη μετάδοση του μηνύματος.
- 2. Τους χρόνους των ρημάτων και τις εγκλίσεις τους:** η οριστική δηλώνει βεβαιότητα για κάτι που θεωρεί ο συγγραφέας πραγματικό, ενώ υποτακτική δηλώνει προσδοκία ή επιθυμία.
- 3. Τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιούνται:** α' και β' πρόσωπο για οικειότητα, αμεσότητα και ζωντάνια, γ' πρόσωπο για αντικειμενικότητα.
- 4. Την αναφορική ή ποιητική χρήση της γλώσσας.**
- 5. Τη στίξη και τη λειτουργία της στο σχολιασμό του μηνύματος.**
- 6. Τις λέξεις που χρησιμοποιούνται (λαϊκές, λόγιες) και τα σχήματα λόγου.**
- 7. Το ύφος.**
- 8. Τη χρήση ενεργητικής ή παθητικής φωνής.**
- 9. Τη σειρά των λεκτικών συνόρων:** προτάσσεται το λεκτικό σύνολο που περιέχει τον όρο στον οποίο θέλει να δώσει έμφαση ο συγγραφέας.
- 10. Τη σχέση του τίτλου με το περιεχόμενο του κειμένου:** εξετάζουμε αν συνάδει με το περιεχόμενο του κειμένου.
- 11. Την προθετικότητα:** εξετάζουμε ποιος είναι ο στόχος του συγγραφέα με τον συγκεκριμένο τίτλο. Να συγκινήσει, να ενημερώσει, να επηρεάσει συναισθηματικά τον δέκτη, να προβληματίσει, να πείσει για την ορθότητα της άποψης που θα υποστηρίξει στο κείμενο;

Να σχολιάσετε τον τίτλο του άρθρου: Το βιβλίο ποτέ δεν πεθαίνει (!)

Να επισημάνετε τα μέσα με τα οποία επιτυγχάνουν τον επικοινωνιακό τους στόχο οι τίτλοι:

- α. Μήνυμα «βόμβα»!
- β. Επιστροφή στο... μέλλον
- γ. ΘΕΛΕΙ ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ ΤΟΛΜΗ η παραμονή των πανεπιστημιακών τμημάτων.
- δ. Η έξυπνη (;) κίνηση της αντιπολίτευσης.
- ε. Καθαρά Δευτέρα σε καθεστώς COVID-19.

Η ΠΕΙΘΩ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Είναι πιθανό να ζητηθεί από τους μαθητές να εντοπίσουν τους τρόπους, αλλά και τα διάφορα μέσα πειθούς που χρησιμοποιούνται από τον συγγραφέα στην προσπάθειά του να μεταδώσει το βασικό μήνυμα που υποστηρίζει.

τρόποι πειθούς	μέσα πειθούς
Επίκληση στη λογική	- επιχειρήματα. - τεκμήρια, όπως γεγονότα, δεδομένα, επιστημονικά πορίσματα, γνωματεύσεις, επιστημονικά στοιχεία, αριθμητικά δεδομένα.
Επίκληση στο συναίσθημα	- περιγραφή, αφήγηση. (η περιγραφή είναι στατική αναπαράσταση, απεικόνιση μιας σκηνής σε μορφή φωτογραφίας, ενώ η αφήγηση είναι η δυναμική εξέλιξη μιας ιστορίας με διαδραματιζόμενα σκηνές) - χιούμορ, ειρωνεία. - συγκινησιακά φορτισμένη γλώσσα. - συναισθηματικά φορτισμένες έννοιες.
Επίκληση στην αυθεντία	- αυτούσια παράθεση απόψεων. - νοηματική απόδοση, παράφραση λεγομένων.
Επίκληση στο ήθος του πομπού.	- α' πρόσωπο. - πομπώδεις φράσεις. - έπαινοι, ηθική στάση ζωής.
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου.	- β' και γ' πρόσωπο. - αμαύρωση χαρακτήρα, ηθικά ελαττώματα.

Στο παρακάτω κείμενο να εντοπίσετε το βασικό μήνυμα, αλλά και τη σχέση του με τον τρόπο και τα μέσα πειθούς που αξιοποιεί η αρθρογράφος.

[...] Η ανδρική ταυτότητα γράφει «ανταγωνιστικότητα και ισχύς», ενώ η γυναικεία «συναισθηματισμός». Οι άνδρες είναι προορισμένοι για διευθυντικές θέσεις, ενώ οι γυναίκες είναι πιο κατάλληλες για επαγγέλματα που απαιτούν φροντίδα.

Δεν πρόκειται για απόψεις «θαμμένες» στο επαγγελματικό «γίγνεσθαι». Εκεί καταλήγουν οι «φρέσκες» αντιλήψεις της νέας γενιάς. Και αυτές παρουσιάζει η ερευνητική δουλειά του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, υπό την εποπτεία της αναπληρώτριας καθηγήτριας Παιδαγωγικής κυρίας Σιδηρούλας Ζιώγου. Αποκάλυψε μια εικόνα, η οποία παρότι δεν ξαφνιάζει, ωστόσο, δημιουργεί προβληματισμό. Τα δύο φύλα σε ποσοστό μεγαλύτερο από 51,6% δηλώνουν ότι αποκομίζουν την εικόνα της κυριαρχίας των ανδρών από την τηλεόραση και από τη διεύθυνση εκπομπών σχετικών με την πολιτική [...]

Μάρνου Παπαματθαίου, εφημ. Το Βήμα (απόσπασμα)